

Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Hareketlerin Bir Örneği Olarak “Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu”

Perpetual Alimony Victims Platform” as an Example of Anti-Gender Movements

Dilek Keleş*

Öne Çıkanlar:

- Toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler yoksulluk nafakası karşıtlarının söylemleri üzerinden tartışılmaktadır.
- Nafaka karşıtları, nafakadan çok toplumsal cinsiyet eşitliğine ve bunu temel alan yasalara karşı çıkmaktadır.
- Nafaka karşıtları, kadın düşmanı, ayrımcı, ötekileştirici ve homofobik söylemlere sahiptir.
- Nafaka karşıtları, kadınları ve toplumun kırılgan kesimlerini ailenin dağılmasından sorumlu tutmaktadır.
- Nafaka karşıtları, kadın düşmanı söylemlerle mağduriyet algısı yaratmaya çalışmaktadır.

Öz: Son dönemlerde, toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin yükselişe geçtiğine ve toplumun belli kesimlerinin toplumsal cinsiyet eşitliğinde temellenen yasalara karşı seslerini yükselttiğine şahit olunmaktadır. Bu çerçevede, boşanmayla birlikte yoksulluğa düşen tarafa, kadın-erkek ayrımı gözetmeksizin verilebilen yoksulluk nafakasının, sadece kadınlara verildiği yönünde kamuoyunda yanlış bir algı yaratılmaya çalışıldığı ve bu algı üzerinden bir “mağduriyet” söylemi üretildiği görülmektedir. Fakat dile getirilen söylemlere bakıldığında, temel sorunun mağduriyetten öte toplumsal cinsiyet karşıtlığı olduğu anlaşılmaktadır. Buradan hareketle bu çalışma, nafaka mağduru olduğunu iddia ederek sosyal medyada örgütlenen yoksulluk nafakası karşıtlarının söylemlerinin, toplumsal cinsiyet karşıtlığında nasıl temellendiğini açığa çıkarmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın örneklemini sosyal medya platformlarından biri olan Twitter’da örgütlenen “Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu” oluşturmaktadır. Hesabın Mayıs 2022 – Ocak 2023 dönemine ait paylaşımları veri olarak toplanmış, toplanan bu veriler söylem analizi yöntemiyle incelenmiştir. Söylem analizi, ideolojilerin yeniden üretiminde önemli rol oynadığı için uygun veri analiz yöntemi olarak düşünülmüştür. Çalışma sonucunda, grup üyelerinin yoksulluk nafakasından çok nafaka ile ilgisi olmayan fakat toplumsal cinsiyet eşitliğinde temellenen konulara karşı söylem ürettiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Hareketler, Kadın, Nafaka, Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu.

*Dr. Öğr. Üyesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, dk.keles@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1477-9951.

Highlights:

- - Anti-gender movements are discussed through the discourses of the opponents of alimony.
 - - The opponents of alimony oppose gender equality and the laws based on it rather than alimony.
 - - Opponents of alimony have misogynistic, discriminatory, marginalizing and homophobic discourses.
 - - Opponents of alimony blame women and vulnerable segments of society for the breakdown of the family.
 - - Opponents of alimony try to create a perception of victimization through misogynistic discourses
-

Abstract: In recent times, there has been a rise in anti-gender movements and certain segments of society have been raising their voices against laws based on gender equality. Within this framework, there seems to be an attempt to create a misleading perception in public opinion that spousal support, which can be awarded to either party regardless of gender, is only given to women. This perception is being used to construct a narrative of "victimhood." However, upon examining the expressed discourses, it becomes apparent that the fundamental issue goes beyond victimhood and is rooted in opposition to gender. Based on this, this study aims to uncover how the discourses of poverty alimony opponents, who claim to be victims of alimony, organized on social media, are based on opposition to gender equality. The sample of this study is formed by the "Indefinite Alimony Victims Platform," which organizes on the social media platform Twitter. The posts from May 2022 to January 2023 of this account are collected as data and analyzed using discourse analysis method. Discourse analysis has been considered as an appropriate data analysis method since it plays an important role in the reproduction of everyday expressions and ideologies. As a result of the study, it is determined that group members emphasize discourses related to anti-gender rather than alimony.

Keywords: Gender, Anti-Gender Movements, Women, Poverty Alimony, Perpetual Alimony Victims Platform.

Summary

It is seen that anti-gender movements are on the rise both in the world and in Turkey, and the concept of gender is one of the hot-debated issues in Turkey. In this context, it is possible to say that the laws and practices based on gender equality occupy the agenda and certain segments of the society strongly oppose these regulations and practices. Gender, which refers to the cultural, is considered as a challenge to God with the assumption that the differences in the creation of men and women are ignored, and it is claimed that it is aimed to create a genderless society with policies targeting gender equality. In this framework, the concept is made hostile by people or groups who think that the family institution is under threat.

Gender opposition in Turkey has also started to show itself in the debates on alimony since 2016. It is seen that especially men who describe themselves as "victims of alimony" bring the planned change in "poverty alimony" to the agenda again. However, a public perception is created that alimony is only given to women, and a "victim" image is drawn about men who pay alimony over this perception. However, the opponents of alimony attack the rights based on gender equality

and the fragile segments of society, the real problem is not alimony; demonstrates gender bias. It is possible to say that anti-gender movements include attacks against the concept of gender directly and the whole of gender equality policies. Individuals belonging to anti-gender movements, on the other hand, evaluate the concept of gender and the equality policies shaped around it as a whole, and argue that the concept is a foreign, destructive ideology imposed from the outside. Anti-gender movements consist of groups that can mobilize different circles, such as religious networks, respected academics, journalists, broadcasting organizations, anti-immigrant groups, and those who advocate the protection of the family and national culture. Anti-alimony groups in Turkey also have these characteristics; makes similar arguments. From this point of view, this study evaluates the anti-alimony groups organized on social media by claiming to be the victims of alimony as an example of anti-gender movements and aims to reveal how the discourses of the people in these groups are based on anti-genderism.

Unlike the studies on anti-gender movements in the national and international literature, this study dwells upon gender opposition in the axis of "poverty alimony" discussions and groups organized in social media within this framework, and aims to make a small contribution to the literature with this difference in its sample.

The study shows a qualitative feature as it focuses on the discourses of people who claim to be "victims of child support". The universe of the study consists of anti-alimony groups organized under different names in social media. It has been determined that these groups are organized on Facebook, Twitter and Instagram and there are 7 in total. However, the sample of the study consisted of the "Perpetual Alimony Victims Platform" organized on Twitter. This is because the account is one of the two active accounts and the number of followers of the account is higher than the other account at the time of data collection.

Within the scope of the study, data were collected for 9 months from the beginning of May 2022 to the end of January 2023. Although a period of 12 months was targeted at the time of data collection, the content of the tweets changed remarkably due to the earthquake that occurred in Turkey in February 2023; therefore, data collection was terminated during this period. It was determined that a total of 2406 tweets and retweets were shared on the "Perpetual Alimony Victims Platform" for nine months; all of them have been examined.

The data collected within the scope of the study are analyzed by discourse analysis method. Discourse is one of the most important social practices influenced by ideologies, and it affects how we acquire, learn, or change ideologies. Many of our discourses express ideologically based views, especially when speaking as members of groups. Discourse analysis, on the other hand, is the study

of language and aims to reveal the underlying meanings and ideologies of expressions. For this purpose, in this study, themes and discursive strategies of the people who claim to be the victims of child support and their connection with the gender discriminatory view are revealed. . This purpose enables discourse analysis to be chosen as the data analysis method in the study.

In the study, all of the 2046 tweets collected from the Perpetual Alimony Victims Platform are examined and classified thematically. According to this classification, 1010 of the tweets are related to poverty alimony; It has been determined that 1036 tweets are not related to alimony but mostly a discourse against the demands of gender equality and women's rights. Only these 1036 tweets are analyzed in the study, as the Work considers the Platform for Alimony Victims as an example of anti-gender movements.

In tweets, it is seen that a discourse is generally produced over the family institution and it is claimed that family unity is in danger with these discourses. It has been determined that by telling various stories with sexist content in these posts, a prejudiced attitude towards women receiving alimony is displayed and they are accused of being "immoral". In the posts, LGBTIQ+ individuals are expressed as threats to the family institution in Law No. 6284, the Istanbul Convention, and the Civil Code; LGBTIQ+ is described as "deviant" and the Istanbul Convention, which is claimed to legitimize LGBTIQ+ individuals, is targeted despite being repealed. The discourses on the platform account show that; instead of explaining the so-called victimization claim and presenting its justifications, an opposition is carried out by making women hostile and acts against gender equality.

Giriş

Türkiye’de son yılların en çok tartışılan konularından birini toplumsal cinsiyet kavramı oluşturmaktadır. Başta İslamcılar olmak üzere toplumun belli kesimleri tarafından kadın ve erkeklerin yaratılış farklarının yok sayıldığı varsayımıyla tanrıya meydan okuma olarak değerlendirilen toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet eşitliğini hedef alan politikalar, ciddi karşı çıkışların hedefi olmaktadır. Bu politikalarla cinsiyetsiz bir toplum yaratılmak istendiğini¹ iddia

¹ Bu çerçevede, 2014-2016 yılları arasında Avrupa Birliği desteği ile Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ortaöğretim okullarında uygulanan Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi Projesi (ETCEP)’ni en çok tepki alan projelerden biri olarak örnek göstermek mümkündür. Bu proje, muhafazakâr kesimler ve iktidarla organik bağları olan çeşitli gazeteler, köşe yazarları, üniversite öğretim elemanları ile dernek ve örgütlerin tepkisini çekmiştir (Kocabay Şener, vd., 2022: 10-11).

eden kişiler, aile kurumunun da tehdit altında olduğunu ileri sürerek kavramı düşmanlaştırmaktadır².

Türkiye’de toplumsal cinsiyet karşıtı söylem ve eylemlerin en çok yükselişe geçtiği konuları ise toplumsal cinsiyet eşitliği hedefine dayanan İstanbul Sözleşmesi³, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun⁴ ve Medeni Kanun dolayısıyla yoksulluk nafakası oluşturmaktadır. Bu çerçevede özellikle İslamcılar başta olmak üzere toplumsal cinsiyet karşıtlarının, Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidarının ikinci on yıllık dönemine denk düşen 2010’lu yıllardan itibaren seslerini yükseltmeye başladıkları görülmektedir.

Toplumsal cinsiyet, özellikle AKP’nin tabanını oluşturan dindar kesimlerin şiddetle karşı çıktığı bir konu olmasına karşın toplumsal cinsiyet eşitliğini hedefleyen önemli iki gelişmenin de yine AKP iktidarı döneminde gerçekleştiği görülmektedir. 2004 yılında Anayasa’nın 10. maddesine “Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür.” ifadesi eklenmiş, 2011 yılında şiddeti toplumsal cinsiyet ayrımcılığına dayandıran İstanbul Sözleşmesi imzalanmıştır. Buna karşın iktidara geldiği günden bu yana “aileyi güçlendirme” vurgusu yapan AKP, kadını öncelikle aile kurumu dolayısıyla tanımlayan ve bu nedenle onun toplum içindeki konumunu zayıflatan çeşitli tartışma ve uygulamalarla da gündem olmuştur. Bu çerçevede 2004 yılında yeniden ceza yasası kapsamına alınmaya çalışılan ve kadınlar aleyhine işleyeceği aşikâr olan “zina”yı, 2008 yılında Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasası’nda yapılan değişiklikle kadınların erkeğe mahkûm edildiği düzenlemeyi, kadından sorumlu bakanlığın kapatılarak yerine aile bakanlığının kurulmasını, 3 çocuk söylemini, 2012 yılında gündeme gelen kürtajı yasaklama ve “aile ombudsmanlığı” girişimlerini, 2015 yılında dini nikâh öncesi resmi nikâh şartının kaldırılmasıyla kız çocuklarının çocuk yaşta evliliğinin önünün açılmasını belli başlı cinsiyetçi politikalar olarak saymak mümkündür. İktidarın bu girişimlerinin muhafazakâr ve dindar kesimlerden destek bulduğu, kadın düşmanı kişileri ya da toplumsal cinsiyet karşıtlarını cesaretlendirdiği şüphesizdir. Bu çerçevede toplumun belli kesimlerinin kadın erkek eşitliğine karşı seslerini yükseltmesiyle, 2016 yılından itibaren kendilerini “nafaka mağduru” olarak niteleyen erkeklerin kampanyası, 2019 yılından itibaren ise İstanbul

² Çeşitli örnek haberler için bkz. <https://www.milligazete.com.tr/makale/istanbul-sozlesmesi-musulman-aileleri-dagitma-projesidir-643289>, <https://www.milligazete.com.tr/makale/istanbul-sozlesmesi-bir-toplumsal-cinnet-projesidir-642780>, <https://t24.com.tr/haber/6284-sayili-kanun-neden-hedefte,1097810>, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ersin-celik/istanbul-sozlesmesindeki-lgbt-kodlari-nelerdi-2057995>.

³ Çalışmada adı kısaca “İstanbul Sözleşmesi” olarak kullanılan “Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi”, 11 Mayıs 2011 tarihinde imzaya açılarak 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşme, 20 Mart 2021 tarih ve 31429 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile feshedilmiştir.

⁴ Kanun, 20 Mart 2012 tarih ve 28239 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanun, çalışma metni boyunca “6284 Sayılı Kanun” olarak kullanılacaktır.

Sözleşmesi’ne karşı muhalefet başlamıştır. Bugün gelinen noktada ilk olarak kadına yönelik şiddetin önlenmesinde önemli bir kazanım olan İstanbul Sözleşmesi, iktidar partisinin radikal tabanının ve bu tabanın argümanlarını savunan dindar kesimin yoğun muhalefetiyle feshedilmiştir.

Kadına yönelik şiddetin önlenmesi için taraf olunan uluslararası bir sözleşmeden çekilmek, toplumsal cinsiyet karşıtlarını memnun eden tek gelişme olmadığı gibi iktidar cephesinin de kadın erkek eşitliğini öngören yasalarda yapmak istediği tek değişiklik değildir. Zira İstanbul Sözleşmesi’nin iptalini isteyen dindar kesimlerle İslamcı partilerin, 6284 Sayılı Kanunun iptali ile nafaka ve miras hakkı ile ilgili yasaların değişmesi için Medeni Kanun’da da değişiklik yapılmasını istedikleri, iktidar çevrelerinde de bu konuların bir süredir tartışıldığı medyaya yansdığı şekliyle bilinmektedir⁵. Bu çerçevede, çeşitli mecralarda “süresiz nafaka” olarak da anılan “yoksulluk nafakası”nda⁶ yapılması planlanan değişiklik, nafaka karşıtları tarafından yeniden gündeme taşınmış ve hem yoksulluk nafakası hem de kadın hak ve kazanımları 2023 Genel Seçimleri için oluşturulan ittifakların pazarlık konusu haline getirilmiştir. Bununla birlikte “nafaka mağduru” olduğunu iddia eden kişiler tarafından da yoksulluk nafakasının sadece kadınlara verildiği yönünde kamuoyunda bir algı yaratılmaya çalışıldığı ve bu algı üzerinden toplumsal cinsiyet eşitliğinde temellenen kadın haklarına ve toplumun kırılğan kesimlerine saldırıldığı görülmektedir. Bunların içeriği, asıl sorunun iddia edildiği gibi nafakanın mağduriyet yarattığı/yaratacağı endişesi olmadığını, gerisinde toplumsal cinsiyet eşitliğine karşı bir bakış ve kadın düşmanı bir yaklaşımdan kaynaklanan erkek dayanışmasının olduğunu göstermektedir. Buradan hareketle bu çalışma, nafaka mağduru olduğunu iddia ederek sosyal medyada örgütlenen nafaka karşıtı grupları, toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin bir örneği olarak değerlendirmekte ve bu gruplardaki kişilerin söylemlerinin toplumsal cinsiyet karşıtlığında nasıl temellendiğini açığa çıkarmayı amaçlamaktadır.

Ulusal ve uluslararası literatürde toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerle ilgili sınırlı sayıda çalışma bulunduğu görülmektedir⁷. Onlardan farklı olarak bu çalışma, toplumsal cinsiyet

⁵Bkz: <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/guzin-abla/suresiz-nafaka-teroru-40905901>,
<https://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/abdurrahman-dilipak/cedaw-ist-sozlesmesi-lanzarote-33331.html>,
<https://www.yeniakit.com.tr/haber/hedefleri-once-aileyi-sonra-toplumu-ifsad-1232888.html>,
<https://tr.euronews.com/2023/03/15/kadina-karsi-siddetin-onlenmesini-amaclayan-6284-neden-tartisiliyor>,
<https://www.indyurk.com/node/470106/haber/nafakada-s%C3%BCre-d%C3%BCzenlemesi-tart%C4%B1%C5%9F%C4%B1%C4%B1yor-kimler-neden-kar%C5%9F%C4%B1-%C3%A7%C4%B1k%C4%B1yor-tasar%C4%B1%C4%B1>,
<https://www.youtube.com/watch?v=A5J6y7Qz3O8>.

⁶ Tartışmalara konu olan nafaka türü “yoksulluk nafakası” olmasına rağmen terimin, sosyal medyada ve çeşitli metinlerde “nafaka”, “süresiz nafaka” ve “yoksulluk nafakası” gibi farklı biçimlerde birbirinin yerine geçecek şekilde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu nedenle çalışmada da anlatıma bağlı olarak bu üç ifade “yoksulluk nafakası”ni işaret etmek üzere birbirinin yerine geçecek şekilde kullanılmıştır.

⁷ Baştan, Ş. A. (2021). Popülizm ve Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Hareketler: Orban Hükümeti Özelinde Macaristan Örneği, *Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 132-161.; Bozaslan, E. Ç. (2022). Popülist İtirazlar,

karşıtlığını, “yoksulluk nafakası” tartışmaları ve bu çerçevede sosyal medyada örgütlenen gruplar ekseninde ele almakta ve örneklemindeki bu farklılık ile literatüre küçük bir katkı sağlamayı hedeflemektedir. Bununla birlikte çalışma, yoksulluk nafakasının hukuki boyutlarını tartışmayı amaçlamamakta ve ilgili yasaları ele almamakta, gerekli görülen yerlerde bunlara atıf yapmakla yetinmektedir. Çalışmanın diğer çalışmalarla arasındaki bu fark, özgün yanını ve önemini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik hemen her düzenlemenin Türkiye’de erkek muhalefetiyle karşılaşmasının kazanımları geriye götüren bir sürece dönüşerek kadınların endişelerini arttırdığını ve kadınları korumayı ya da güçlendirmeyi hedef alan politikalara yönelen eril bakışın anlatılması ihtiyacının, bu çalışmanın bir diğer önemini oluşturduğunu da ifade etmek gerekir.

Çalışmada ilk olarak toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlere ve yoksulluk nafakasına kısaca değinilecek ardından toplanan verilerin analizi sunulacaktır.

Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Hareketler

Toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlere tarihsel olarak bakıldığında, 1990’lı yıllarda gerçekleşen Dünya Kadın Konferanslarının sonuç bildirgelerinde yer alan toplumsal cinsiyet kavramının kullanılmasına, Vatikan’ın itiraz etmesi ve kimi Müslüman ülkelerin de buna katılmasıyla ortaya çıkmaya başlayan bir oluşumdan söz etmek mümkündür. 1994’teki Kahire Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı cinsellik ve üreme haklarını; 1995’teki Pekin Dünya Kadın Kongresi ise toplumsal cinsiyet eşitliğini gündeme getirerek dini ve sağ popülist çevrelerin tepkisini çekmiştir. Asıl 2010 yılından itibaren ciddi manada görünür olmaya başlayan ve ilk olarak Orta ve Doğu Avrupa’da kendini gösteren toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler, dünya genelinde hızla yayılarak küresel bağlantılarla Hindistan’dan, Brezilya’ya Rusya’dan, Polonya’ya kadar değişik bölgelerde örgütlenmiştir (Özkazanç, 2020: 41).

Cinsel Tehditler ve Aileye Dönüş Çağrıları: Toplumsal Cinsiyet Karşıtlığı, *Dumlupınar Üniversitesi İİBF Dergisi*, (9), 82-89.; Korolczuk, E. (2020). Counteracting challenges to gender equality in the era of anti-gender campaigns: Competing gender knowledges and affective solidarity, *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society*, 27(4), 694-717.; Kováts, E. (2017). The emergence of powerful anti-gender movements in Europe and the crisis of liberal democracy, *Gender and far right politics in Europe*, 175-189.; Kuhar, R., & Paternotte, D. (Eds.). (2017). *Anti-gender campaigns in Europe: Mobilizing against equality*. Rowman & Littlefield.; Lavizzari, A., & Prearo, M. (2019). The anti-gender movement in Italy: Catholic participation between electoral and protest politics, *European societies*, 21(3), 422-442.; Özkazanç, A. (2020). Anti-Gender Movements In Europe and the case of Turkey, *Baltic Worlds*, 13(1).; Özüğurlu, A., & Dayan, C. (2020). Toplumsal Cinsiyet Karşıtlığı ve Akademik Özgürlükler: Türkiye’de Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Örneği, *Toplum ve Hekim*, 35(6), 456-465.; Peto, A. (2017). How are anti-gender movements changing gender studies as a profession, *Religion and Gender*, 6(2).; Şahin, M. (2020). Dünyada toplumsal cinsiyet karşıtı (anti-gender) hareketler, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(3), 654-670.; Unal, D. (2021). The masculinist restoration project in the rhetoric of anti-gender movements, *The Culture and Politics of Populist Masculinities*, 67.; Venegas, M. (2022). Relationships and sex education in the age of anti-gender movements: what challenges for democracy?, *Sex education*, 22(4), 481-495.; Zaremberg, G., Tabbush, C., & Friedman, E. J. (2021). Feminism (s) and anti-gender backlash: lessons from Latin America, *International Feminist Journal of Politics*, 23(4), 527-534.

Genel bir ifadeyle, toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin, toplumsal cinsiyet kavramının doğrudan kendisine ve toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının bütününe yönelik saldırıları içerdiğini söylemek mümkündür. Toplumsal cinsiyet kavramının kullanımının zamanla LGBTİQ+ haklarını da içerecek bir boyuta gelmesine Vatikan itiraz ederek kadın erkek eşitliği adı altında eşcinsellik ve kürtaj savunusu yapıldığını iddia etmiştir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin hedefinde toplumsal cinsiyet eşitliği ve LGBTİQ+ haklarının da olduğu bir dizi kazanım bulunmaktadır. Bu çerçevede bu hareketlerin, LGBTİQ+ haklarını özel olarak gündeme aldığını; özellikle eşcinsel evlilik, evlat edinme hakları ya da çocuklara okullarda verilen cinsel eğitimlerin, LGBTİQ+ temalarını da içermesi ile ilgili konuların mücadele alanları olarak öne çıktığını söylemek mümkündür. Bununla birlikte kürtaj karşıtlığı da bu hareketlerin temel itiraz konularından birini oluşturmaktadır (Özkazanç, 2020: 41-42).

İlk itirazların dini çevrelerden geldiği toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlere bugün yeni öğelerin de eklendiği görülmektedir. Günümüzde artık sadece kavrama itirazlar değil; dünya genelinde kitlesi, dernekleri, vakıfları, partileri olan, sokağa inen bir karşı hareket söz konusudur (Kuhar ve Paternotte, 2017) ve bu hareketler, dini ağları ve bunların içinde yer almayan fakat toplumda saygınlığı olan akademisyenler, gazeteciler, yayın kuruluşları, göçmen karşıtı gruplar, ailenin ve milli kültürün korunması gerektiğini savunan kişiler gibi farklı çevreleri de harekete geçirebilen gruplardan oluşmaktadır. Bu çerçevede toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlere mensup bireyler, dünya genelinde ortaklaşılacak bir yaklaşımla, toplumsal cinsiyet kavramı ve bunun etrafında şekillenen eşitlik politikalarını bir bütün olarak değerlendirerek kavramın dışarıdan dayatılan, yabancı, tahrip edici bir ideoloji olduğunu iddia etmektedirler. Bu iddiaya Türkiye açısından bakıldığında, Batı dünyası, “dışarı” olarak görülmekte ve kavramın Batı’nın dayatması, milli kültüre ve değerlere aykırı olduğu ileri sürülmektedir. Toplumsal cinsiyet karşıtları, toplumsal cinsiyeti, AB, BM gibi uluslararası örgütler ya da Fortune 500, Microsoft, Soros gibi küresel sermaye güçleri tarafından üretilen, örgütlenen ve dayatılan sapkın bir ideoloji olarak görmekte⁸, bu şekilde kasıtlı olarak cinsiyetsiz bir toplum ve dünya yaratılmak istendiğini ve “ideoloji” olarak adlandırdıkları toplumsal cinsiyetin insanlığı tahrip ettiğini iddia etmektedirler.

Türkiye’de son yıllarda yükselen, özellikle İstanbul Sözleşmesi’ne muhalefet ile hız kazanan ve hatta başarıya ulaşan toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler, başta 6284 Sayılı Kanun ve

⁸ Bu bakış açısı İstanbul Sözleşmesi, 6284 Sayılı Kanun ve Yoksulluk Nafakası ile ilgili olarak İslamcı yazılı basında dile getirilmektedir. Örnekler için bkz. <https://www.milligazete.com.tr/makale/4340933/bekir-gundogmus/kuresel-guclerin-lgbt-ve-feminizm-dayatmasi>, <https://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/abdurrahman-dilipak/toplumsal-cinsiyet-uzerine-38823.html>, <https://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/abdurrahman-dilipak/toplumsal-cinsiyet-rezaleti-38979.html>.

nafaka düzenlemesi olmak üzere farklı alanlarda⁹ devam etmektedir. Konuya başlıca kriteri yoksulluk olan ve toplumsal cinsiyet eşitliğinde temellenen nafaka düzenlemesi açısından bakıldığında nafakanın iddia edildiği gibi “eşitsiz”, “mağduriyet yaratan” ve “aileyi yok etmeyi hedefleyen” bir düzenleme olduğunu söylemek imkânsızdır. Zira yoksulluk nafakasının sadece kadınlara verilmediği, boşanmayla birlikte yoksulluğa düşen erkeklerin de nafaka alabildiği Medeni Kanun’a dayalı olarak ifade edilmelidir. Toplumsal cinsiyet karşıtlığının bir örneği olarak cinsiyetçi ve homofobik söylemlere konu olduğu görülen yoksulluk nafakasının, temel olarak “yoksulluk”, daha çok kadınlara verildiği için de (Bozkurt, 2021: 571) “kadın yoksulluğu” çerçevesinde tartışılması gerektiği veriler ışığında açıktır. Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılıklar kadınların, yoksulluğu daha çok ve derin yaşamasına neden olmaktadır. Türkiye’de eve gelir getiren fertlerin %36’sını kadınlar, %64’ünü erkekler oluşturmasına rağmen yaratılan toplam gelirin yalnızca %12’si kadınların olmaktadır. Buna paralel olarak erkeklerde fert başına düşen ortalama gelirin kadınlarınkinden 4.2 kat fazla olduğu görülmektedir (Ecevit, 2020).

Kadın Yoksulluğu ve Yoksulluk Nafakası

Yoksulluk, temel olarak insanların ihtiyaçlarını karşılamak üzere gerekli olan kaynağa sahip olmama durumudur ve elbette sadece kadınlarla ilgili bir sorun değildir. Bu çerçevede yoksulluğu deneyimleme biçiminin, zaman, mekân, ait olunan sosyal sınıf ve etnisiteye bağlı olarak değiştiğini söylemek mümkündür. Kadın yoksulluğunun ise birçok belirleyeni olmakla birlikte bu durum, esas olarak kadınların iş gücü piyasalarındaki ikincil konumları ve eğitim olanaklarına erişememeleri ile ilgilidir (Buvinic, 1997). Kadınların eğitim olanaklarına erişememeleri, onların iş gücü piyasasının talep ettiği niteliğe, bilgi ve beceriye sahip olamamalarına, buna bağlı olarak cesaret ve özgüven eksikliği duymalarına neden olmaktadır. Fakat yüksek eğitim seviyesine sahip çalışan kadınlar için de eşit bir çalışma hayatının var olduğu söylenemez. Zira onlar da iş piyasasının cinsiyetçi yapısı nedeniyle işe giriş, terfi ve ücretler konusunda ayrımcı muamelelere maruz kalmaktadır (Toksöz, 2007). Bunların yanında kadınların ev ve aile yaşamına ilişkin sorumluluklarının çalışma hayatıyla kuracakları ilişkide belirleyici olduğunu da eklemek gerekir. Bu etkenler kadınların, çoğunlukla enformel sektörlerde, yarı zamanlı ya da geçici işlerde, düşük ücretler karşılığında güvencesiz çalışmasına ve kriz zamanlarında ilk işten çıkarılanlar olmasına neden olmaktadır (Ünlütürk Ulutaş, 2009: 30). Bu açıdan toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rollerinin belirleyiciliğinden söz etmek mümkündür. Toplumsal cinsiyet kadının baskı altında tutulmasına, ikincilleştirilmesine, bu ikincil konumunun pekişmesine neden olarak toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılıkları hem üretmekte

⁹ Medeni Kanun, Onur Yürüyüşü, Lanzarote Sözleşmesi örnek gösterilebilir.

hem de pekiştirmektedir. Bu ayrımcılıklar ise kadınların çalışma yaşamıyla ilişkisini sınırlayarak gelir elde etmesini engelleyen nedenlerden biri olmaktadır. Dolayısıyla çoğunlukla kadınlara verilen nafaka, ayrımcı bir çalışma yaşamı ile erkek egemen aile modelinin bir sonucudur ve burada sorgulanması gerekenin kadınların aldığı yoksulluk nafakası değil toplumsal cinsiyet ayrımcılığı olduğu açıktır.

Yoksulluk nafakası, “Türk Medeni Kanunu’nda düzenlenen nafaka türleri arasında yer alan ve boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek tarafa yasada yazılı koşullar çerçevesinde, diğer taraftan geçiminin sağlanması için ödenmesi talep edilebilen nafaka türüdür.” (Moroglu, 2020: 10). Bu anlamda, evlilik birliğinin boşanma ile sona ermiş olması, boşanma sebebiyle yoksulluğa düşülecek olması, evlilik birliğinin sona ermesinde, kişinin kusurunun, nafaka yükümlüsü olacak kişinin kusurundan daha ağır olmaması, kişinin geçimini sağlayabilmesi için bu nafakaya ihtiyaç duyması ve hükmedilecek nafaka tutarının diğer tarafın mali gücü ile orantılı olması (Akipek Öcal, 2020: 16) nafaka verilebilmesi için gereken koşullardır.

Nafaka karşıtı grupların yoksulluk nafakasına itirazları, “süresiz” olduğu ve “sadece kadınlara verildiği” iddiası üzerine kuruludur. Fakat bu iddialar hukuki gerçekliği yansıtmamakta ancak şartlar bulunduğu sürece nafaka süresiz olabilmektedir. Bu durumda yoksulluk nafakası, ölüm ve yeniden evlenme hallerinde kendiliğinden sona erdiği gibi nafaka alacaklısının evli olmadığı halde evliymiş gibi yaşaması, bir işte çalışmaya başlaması, yoksulluktan kurtulacak düzeyde gelir elde etmesi ve haysiyetsiz yaşam sürmesi hallerinde de mahkeme kararıyla sona ermektedir (Moroglu, 2020: 11).

Yoksulluk nafakası, kamuoyunda yanlış bilindiği şekliyle sadece kadınlara verilen ya da kadınların talep edebildiği bir para da değildir. Bu konu, Türk Medeni Kanunu (TMK)’nda “Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.” şeklinde bir madde ile açıklığa kavuşturulmuştur (TMK, Madde 175).

Yoksulluk nafakasına ilk karşı çıkış, 2011 yılında Anayasa Mahkemesi’ne yapılan bir itiraz ile gerçekleşmiş (Akçabay, 2019: 10) fakat nafaka tartışmalarını başlatan gelişme, 2016 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)’nde bir araştırma komisyonu kurulması olmuştur. “Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi” adıyla kurulan komisyonun yayınladığı rapor¹⁰, kadınların haklarına karşı olan tarafların taleplerinin önemli bir bölümünü içermektedir (Gülbahar, 2022). Nafaka mağduru olduğunu iddia eden erkeklere iktidar

¹⁰ Bkz. <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/handle/11543/3122?locale-attribute=en>.

partisi ile diğer İslamcı partiler ve sivil toplum örgütlerinden de destek gelmiş, 2019 yılında dönemin Adalet Bakanı Abdülhamit Gül, süresiz nafakanın adil olmadığını, hakkaniyet ve adalet ölçüsü içerisinde yeniden düzenlenmesi gerektiğini belirten bir konuşma yapmıştır (KONDA, 2020: 9). Gül'ün yerine 2022 yılında göreve gelen Bekir Bozdağ da benzer bir yaklaşımı sürdürerek nafaka karşıtlarına destek vermiştir. Fakat ilerleyen sürece ve mağdur olduğunu iddia eden kişilerin söylemlerine bakıldığında nafaka karşıtlığının bir hak arama çabasından çok kadın düşmanı ve toplumsal cinsiyet karşıtı bir anlayışa dönüştüğü görülmektedir.

Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışma “nafaka mağduru” oldukları iddiasıyla sosyal medya platformlarından biri olan Twitter’da örgütlenen kişilerin ve onlara destek veren nafaka karşıtlarının söylemlerine odaklandığı için niteliksel bir özellik göstermektedir. Böyle sosyal araştırmalarda amaç, birden fazla kişi arasında var olan ilişkisel bağdan yola çıkarak bu ilişkilerin herhangi bir sosyal ögesinin, bunlardan doğan sosyal olguların, süreçlerin, sorunların incelenmesi ve bunlara ilişkin bilgi toplanmasıdır (Kümbetoğlu, 2015: 34). Bu amaçla, bu çalışmada da nafaka mağduru olduğunu iddia eden kişilerin bu iddialarını hangi temalar üzerinden, hangi söylemsel stratejilerle dile getirdiği ve bunların toplumsal cinsiyet ayrımcı bakış ile olan bağı ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın evrenini sosyal medyada, farklı isimler altında örgütlenen nafaka karşıtı gruplar oluşturmaktadır. Bunların “Boşanmış İnsanlar ve Aile Platformu”, “Boşanmış Mağdur Babalar Derneği”, “Nafaka Mağdurları Hukuki Mücadele Grubu”, “Boşanma Velayet Nafaka Mağdurları”, “Nafaka Hapsi Mağdurları-Erkek ve Baba Hakları Platformu”, “Türkiye Boşanmış İnsanlar ve Aile Platformu” ve “Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu” isimleriyle Facebook, Instagram ve Twitter üzerinden örgütlendiği görülmüştür. Bu gruplar içerisinde sadece “Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu” ve “Türkiye Boşanmış İnsanlar ve Aile Platformu”nun aktif olduğu; diğerlerinin ise son paylaşımlarını 2018 yılında yaptıkları görülmektedir. Çalışma ise sadece “Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu”nun twitter paylaşımları üzerinden yürütülmüştür. Bu hesap kullanıcıların erişimine açık, kamuoyu oluşturmayı amaçlayan bir hesaptır. Veri toplanmaya başlandığı tarihte hesabın takipçi sayısının diğer hesaptan daha fazla olması¹¹ ve paylaşılan tweet sayısının veri analizi için yeterli görülmesi örneklemin, “Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu” ile sınırlandırılmasının nedenleridir. Çalışma kapsamında 2022 yılının Mayıs ayı başından 2023

¹¹ “Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu” isimli hesabın 8 bin 628 takipçisi; “Türkiye Boşanmış İnsanlar ve Aile Platformu” isimli hesabın ise 7 bin 95 takipçisi bulunmaktadır.
Bkz. [https://twitter.com/snmplatformu?ref_src=twsrc%5Egoogle%7Ctwcamp%5Eserp%7Ctwgr%5Eauthor.:](https://twitter.com/snmplatformu?ref_src=twsrc%5Egoogle%7Ctwcamp%5Eserp%7Ctwgr%5Eauthor.)
[https://twitter.com/trbiaplatformu.](https://twitter.com/trbiaplatformu)

yılıının Ocak ayı sonuna kadar 9 ay boyunca veri toplanmıştır. Veri toplamaya başlandığı dönemde 12 aylık bir süreç hedeflenmesine rağmen Şubat ayında meydana gelen deprem nedeniyle tweetlerin içeriği dikkat çekici bir biçimde değişmiş, bu nedenle veri toplama işlemi bu dönemde sona erdirilmiştir. “Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu”nda dokuz ay boyunca toplam 2406 tweet ve retweet paylaşıldığı tespit edilmiş, bunların tamamı incelenmiştir¹².

Twitterda paylaşılan tweetler bir süre sonra kaybolmakta, istenilen tarihe kadar geriye giderek veri toplamak mümkün olmamaktadır. Bu yüzden veri toplamaya başlanan gün örneklem açısından başlangıç olarak kabul edilmiş ve bu durum Twitter’ın kendi sınırlılığından kaynaklanmıştır.

Çalışma kapsamında toplanan veriler söylem analizi yöntemiyle incelenmiştir. Söylem, ideolojilerden etkilenen en önemli sosyal uygulamalardan biridir ve ideolojilerin nasıl edinildiğini, öğrenildiğini veya değiştirildiğini etkiler. Özellikle grupların üyeleri olarak konuşulduğunda söylemlerin çoğu ideolojik temelli görüşleri ifade eder (van Dijk, 2000: 9). Söylem analizi ise dilin incelenmesidir. Fakat bu, dilsel öğelerin basit bir biçimsel incelemesinden ibaret olmayıp dil kullanıcılarının sosyal kültürel bağlam içinde oluşturdukları sosyal olaylara odaklanan bir incelemedir. Yani söylem analizi ifadelerin altında yatan anlam ve ideolojileri açığa çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu özellik, söylem analizinin çalışmada veri analiz yöntemi olarak seçilmesini sağlamıştır¹³.

¹² Twitter, kullanıcıların “tweet” adıyla içerik üretip paylaşabildiği ve bu paylaşımlara başka kullanıcıların cevap verebildiği bir sosyal medya platformudur. Ayrıca kişiler “retweet” adıyla başkalarının içeriğini paylaşma olanağına da sahiptir. Twitter’ın bu etkileşimli boyutu, herhangi bir konu hakkında kamuoyu oluşturmayı kolaylaştırmaktadır. Bu özelliğe çalışmanın konusu açısından bakıldığında tweet-retweet ayırımına göre bir analiz gerçekleştirmek anlamlı gözükmediğinden çalışmada böyle bir ayırma gidilmemiş ve bütün paylaşımları ifade etmek üzere “tweet” kelimesi kullanılmıştır.

¹³ Söylem analizinin gelişiminde, sosyoloji disiplininde 1940’larda başlayan mikro-sosyolojik çalışmaların ve özellikle 1960’larda, pozitivist geleneğe karşı hermeneutik ve anlamacı-yorumsamacı anlayışın önemli katkısı olmuştur. 1970’li yıllardan bu yana ise sosyolojinin yanı sıra iletişim, felsefe, tarih, psikoloji gibi birçok disiplini içeren akademik bir alan olarak gelişmiştir (Sallan Gül ve Kahya Nizam, 2021: 189). Dolayısıyla farklı birçok disiplin tarafından kullanılan ve literatürde farklı tanımları bulunan bir yöntem olan söylem analizinin tarihsel gelişimine bağlı olarak üç kuramsal dayanağın olduğunu söylemek mümkündür. İlki Saussurecü anlayışa dayanan yapısal dilbilim; ikincisi Wittgenstein’in dilsel felsefesinden yararlanan post-pozitivizm; üçüncüsü ise dil felsefesinde Gadamer ve bir yarısı yapısalcılara dayanan Ricoeur’den etkilenen hermeneutiktir (Oğuz, 2008: 53-54). Fakat söylem kuramları esas olarak Saussure’ün linguistik yaklaşımından ilham alır. Zira bu yaklaşımla birlikte dilin gerçek dünyayı yansıtan bir ayna olmadığı, aslında şeylerin anlamlarının kültür içinde ve toplumsal süreçte inşa edildiği anlaşılmıştır. Saussure’e göre anlamların üretimi, bir işaretler sistemi olan dile dayanır. Saussure, bu işaretler sisteminin unsurları olan gösteren ve gösterilen arasındaki ilişkinin keyfi doğasına vurgu yaparak hem temsili hem de dilin anlam üretimini, tarihe ve değişime açmış olur. Yani gösteren ve gösterilen arasındaki bu ilişki, her topluma, tarihsel uğrağa ve bağlama göre değişiyorsa ve bu, toplumsal uzlaşım sistemlerine bağlı olarak ortaya çıkıyorsa, tüm anlamlar, tarihsel ve kültürel süreçte üretiliyor demektir. Dolayısıyla bu anlamlar, bir bağlamdan diğerine ya da bir tarihsel uğraktan diğerine değiştiği için değişmeyen, tek ve mutlak bir anlam yoktur (Durna ve Kubilay, 2010: 48-49). Bu çerçevede söylem, toplumsal alanda süreklilik gösteren iktidar ilişkilerini, dilin anlamlandırma mücadelesi üzerinden okumayı öneren kuramsal yaklaşıma ait bir kavram olarak bilgiyi kuran, bu bilginin içinde var olan toplumsal pratiği ve güç ilişkilerini yaratan yollara verilen addır. Toplumsal özne, grup ya da toplumsal alandaki tüm politik mücadelelerin, taleplerin, kimliklerin kendilerini var etmesinin dolayımı olan söylem, bireylere, içinde yaşanan dünyanın nasıl bir yer olduğunu

Çalışmada, örneklemedeki paylaşımlar aynen alıntılandığı için bu paylaşımlardaki anlatım bozuklukları ya da yazım yanlışlarına dokunulmamıştır. Bununla birlikte profili takip eden ya da konuyla ilgili paylaşım yapan kişiler çoğunlukla gerçek isimleri yerine rumuz kullandığı için alıntılara, kişilerin kullanıcı isimleriyle atıf verilmiştir.

Analiz: “Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu”nda Dile Getirilen Temalar ve Bunlara İlişkin Söylemler

Çalışmada ilk olarak Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu’ndan toplanan 2046 tweetin tamamı incelenerek bunlar tematik olarak sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre tweetlerin 1010 tanesinin doğrudan nafaka konusu ile ilgili olduğu, bu tweetlerde nafakanın süresine, miktarına, veriliş şekline, ödenmemesi durumunda doğan/doğacak sonuçlara vurgu yapıldığı görülmüştür. 1036 tweetin ise yoksulluk nafakası ile ilgili olmayıp çoğunlukla toplumsal cinsiyet eşitliğini içeren taleplere ve kadın haklarına karşı bir söylem niteliğinde olduğu tespit edilmiştir. Çalışma, Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu’nu toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin bir örneği olarak ele aldığı için çalışmada sadece bu 1036 tweet analiz edilmiş, yoksulluk nafakası ile ilgili olan 1010 tweet analize dahil edilmemiştir¹⁴.

Buna göre yoksulluk nafakası ile ilgili olmayan tweetlerden 154 tanesi 6284 Sayılı Kanun’a karşıtlık, 132 tanesi LGBTİQ+ bireylere karşıtlık, 107 tanesi toplumsal cinsiyet karşıtlığı, 69 tanesi İstanbul Sözleşmesi karşıtlığı, 69 tanesi feminizm karşıtlığı, 51 tanesi de Medeni Kanun karşıtlığı üzerine kuruludur. 292 tweette ise kadınlara karşı düşmanca söylemlerin birtakım uydurma hikâyelerle ya da dayanağı belli olmayan haberlerle dile getirildiği görülmüş, bu tweetler sınıflandırılırken de tematik olarak “kadın düşmanlığı” şeklinde isimlendirilmiştir. Kalan 162 tweet ise “diğer” kategorisine aittir. Bu kategorinin, eylem çağrıları, platform üyelerinin katıldığı tv programlarını tanıtan içerikler, hayvan haklarına karşıtlık, Doğu Türkistan meselesi gibi konuları içerdiği tespit edilmiştir. Tweetlerde genel olarak aile kurumu üzerinden bir söylem

anlatan ve normal tanımlamayı sağlayan bir araçtır (Doğanay, 2018: 107). Söylemler, ideolojilerden etkilenen toplumsal pratiklerden biridir ve özellikle grupların üyeleri olarak konuşulduğunda, ideolojik temelli görüşleri açığa çıkarır. Dolayısıyla ideolojiler, söylemde ifade edilir -ya da gizlenir- ve böylece de toplumda yeniden üretilir. Toplumsal grup ve hareketlerin fikir sistemleri olarak ideolojiler, bu dünyayı anlamak ve de grup üyelerinin toplumsal pratiklerinin temeli olmak açısından anlamlıdır. Zira söylem, var olan güç ve iktidar ilişkilerinin söylem içinde nasıl kurulduğunu açıklamaya yönelirken toplumsal yapıdan yola çıkar. Söylemin bu özelliği, söylem çözümlemesini çalışma açısından önemli kılan unsurdur. Toplumsal gerçeklik tanımları, dilin anlamlandırma mücadelesi boyunca sürekli değiştiğinden ve söylemsel süreçlerde yeniden üretildiğinden Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu’ndaki paylaşımlarda da buna paralel olarak toplumsal cinsiyete ve toplumsal cinsiyet eşitliğinde temellenen politikalara yönelik bir karşı gerçeklik yaratma çabası olduğu görülmektedir. Çalışmada, bu çaba ve bunun ideolojilerden nasıl etkilendiğini görünür kılmak amaçlanmaktadır.

¹⁴ Kalan 1010 tweet, yoksulluk nafakası ile ilgili olduğu için bu tweetlerdeki “nafaka mağduru” söylemi, başka bir çalışma kapsamında “yoksulluğun kadınlaşması” olgusu çerçevesinde analiz edilmiştir.

üretildiği ve bu söylemlerin “aile birliğinin tehlikede olduğu” iddiası üzerine kurulu olduğu görülmektedir.

“Bir Beka Sorunu” Olarak Nafaka

Toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin temel mücadele alanlarından biri olarak öne çıkan “aile”, Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu’nun da en çok dile getirdiği konular arasında yer almaktadır.

Platform hesabında paylaşılan tweetlerde, toplumsal cinsiyet eşitliğine karşı bir tutum izlenerek yoksulluk nafakasının aileyi hedef aldığı iddia edilmekte, bu çerçevede “beka sorunu” olarak değerlendirildiği görülmektedir. Zira erkeklerin devlet, kadınların aile kurarak neslin devamını sağladığı yönündeki toplumsal kabul (Sancar, 2013), kadına verilen nafakanın, aile birliğini bozucu unsur olarak görülmesini açıklamaktadır: “*Süresiz nafaka en büyük beka sorunudur. Vatanımızın en büyük ve en öncelikli sorunu süresiz nafakadır*” (@bicare_yunusum, 9 Haziran 2022); “*Babam derdi ki: ‘Süresiz Nafaka, herhangi bir uyuşmazlıkta Kadının ‘sabır ve sebat göstermek’ yerine BOŞANMA kozunu kullanmasına ve AİLE kurumunun yıkılmasına sebep oluyor!’*” (@SiddikArslan, 23 Mayıs 2022). İkinci örnek, aile kurumunun devamı için tüm sorumluluğu kadına yükleyerek kadının her türlü geçimsizliğe, hatta belki de şiddete boyun eğmesi gerektiği yönündeki toplumsal algıyı yeniden üretmektedir. Paylaşımında geçen “uyuşmazlık”ın ne tür bir uyuşmazlık olduğu da açık değildir. “Uyuşmazlık” olarak küçümsenen durum, fikir ayrılığını içerebileceği gibi Türkiye koşulları dikkate alındığında sürekliliği olan fiziksel şiddeti de içerebilmektedir ve “uyuşmazlık” ifadesi kullanılarak olası şiddet eyleminin boyutu küçümsenmekte ve daha kabul edilebilir olduğu algısı yaratılmaya çalışılmaktadır. Böylelikle aslında “küçük” bir şiddet olayı “bile” kadınlar tarafından büyütülüyor imajı çizilmektedir. Oysa Türkiye’de kadına yönelik şiddetin en fazla yaşandığı yer ailedir ve bu şiddet zaman zaman dine dayandırılarak bir meşruiyet zemini de yaratılmaktadır. Ayrıca kadına yönelik şiddet oranları “sabır ve sebat göstermemek”le ilintilendirilemeyecek kadar yüksektir¹⁵. Kaldı ki burada sorgulanması gereken kadının sabır gösterip göstermemesi değil sorunun ya da şiddetin kaynağıdır.

Başka paylaşımlarda da nafaka aile birliğini bozucu unsur olarak milli duygularla ilişkilendirilmektedir:

“Aile; vatan kadar, bayrak kadar önemlidir. Son asırda aileyi çökertecek yüzlerce sinsi saldırıya maruz kaldık ve kalıyoruz. Bunlardan biri de SÜRESİZ NAFKA uygulamasıdır. Bu uygulama ile

¹⁵Bkz. <https://kadincinayetleriniidurduracagiz.net/kategori/veriler>, <https://www.oecd.org/gender/vaw.htm>, <https://data.oecd.org/inequality/violence-against-women.htm>.

erkeklerle; “sakın evlenmeyin” mesajı verilirken kadınlara da; ‘ilk küçük bir (...) anlaşmazlıkta bile boşanma davası aç, hem adamdan intikam al hem de alacağın nafakayla paşalar gibi yaşa’ mesajı verilir. Böylece zaten duygusal kararlar alan bir kadın için kocasına ‘senden boşanacağım’ sözünü sarfetmesi gündelik bir replik haline gelir. (...) kadın kadınlık onurunu ayakları altına almış hatta onu az bir bedele satmış olur. Erkekse mağdur olarak diğer erkeklerle bir ibret olmuştur. Böylece Allah’ın ‘birlik ve güç odağı’ olarak adlandırdığı evlilik müessesesi mikado oyunu gibi; ‘ilk kımıldayan kaybeder’ oyununa dönüşmüş olur. (...) İşin komik yanıysa; ‘kadın erkek eşittir’ hatta ‘kadınların erkeklerle ihtiyacı yoktur’ diye bağırın modernist ve feminist kadınların süresiz nafakayı savunuyor olmalarıdır.” (@oztoksoyms, 6 Haziran 2022).

Birçok paylaşımda olduğu gibi yine cinsiyetçi içeriklere sahip yukarıdaki hikâyede feminizmle ilgili önyargılı bir tutum sergilendiği görülmektedir. Feminizm, kadınlar için eşitlik ve özgürlük talebiyle mücadele ederken ev içi ücretsiz emekten hareketle ailenin ekonomik bir birim olarak analizini de yapmaktadır. İşte feministler, tam da bu nedenle kadınların nafaka hakkını savunmakta; ev içi karşılıksız emeğin görünmezliğine vurgu yaparak boşanma durumunda kadının yoksulluğa düşecek olması nedeniyle nafaka alması gerektiğini ifade etmektedir. Paylaşımı yapan kişinin ifade ettiği feminizmdeki “kadın erkek eşittir hatta kadınların erkeklerle ihtiyacı yoktur” söylemi, baskıcı erkek egemen düzene karşı dile getirilmektedir. Bu baskının süreklilik göstererek kadının gelir elde etmesinin engellendiği ataerkil sistemde, feminist perspektifle çelişiyor gibi anlatılan nafaka değil ataerkil sistemin kendisi sorgulanmalıdır. Fakat platform kullanıcılarının temel rahatsızlık noktası, feminizmin kadınlar için eşitlik, özgürlük talebinin erkek egemen aile düzenini ve erkeğin iktidarını sorgulatıyor olmasıdır. Bu rahatsızlık başka örneklerde de görülmektedir: “*Aile, en küçük Devlettir! Her Devlet, bir Aileden başlayarak kurulur! Devlette kabul edilemeyen EŞBAŞKANLIK modeli AİLE için de uygun değildir! Erkeklerin, 2001 yılında Anayasa değişikliği ile kaldırılan AİLE REİSLİĞİ yetki ve görevleri iade edilmelidir!*” (@_ercanozcelik, 26 Mayıs 2022). “*Feminizm, dünya nüfusunun yarısını oluşturan kadınları öbür yarısını oluşturan erkeklere düşman eden cinsel bölücülüktür, sapkınlıktır, küresel çapta sosyâl bir terördür ve insanlık suçudur.*” (@ayseesit2737, 8 Ocak 2023).

Tweetlerde nafaka düzenlemesinin aile kurumuna zarar verdiği iddiası, kadına yönelik şiddetle de ilişkilendirilmekte hatta bu yolla erkek şiddeti meşrulaştırılmaktadır: “*Kadın ile erkeği karşı karşıya getiren #Nafaka sorununu çözeceğiz denildiği tarihlerde (4 yıl önce) yasal düzenleme yapılsaydı, nafaka için öldürülen eski eş şuan yaşıyordu.*” (@arabul_mesut, 7 Temmuz 2022); “*S Ü R E S İ Z N A F A K A ve #NafakaHapsi zulüm ve cinnet sebebidir. Aile Ocakları için uzun zamanda yıkıma kısa sürede yeni Aile Ocaklarının kurulmasına engeldir.*” (@umit_sungu_, 17 Eylül 2022); “*Nafaka sebep şiddet sonuçtur.*” (@arabul_mesut, 19 Haziran 2022); “*Bu yaşıma geldim. Muhalefetin haklı/haksız ağır eleştiriler yaptığı bu dönemde, boşanan eşin ölene kadar*

ödemek zorunda bırakıldığı ve kdn.cinayetlerinin artışında etken olan sınırsız nafakaya karşı sessiz kalmasını çözemedim.” (@yucelakan, 22 Ağustos 2022); “Boşanan eşler arasında neden husumet yaşıyor, insanlar neden cinnet geçiriyor, neden intihar ediyorlar, kadına yönelik şiddet ve cinayet vakaları neden azalmıyor?” (@arabul_mesut, 7 Ağustos 2022).

Yukarıdaki örneklerde şiddet, aile birliğini bozan bir unsur olarak değerlendirilirken şiddetin sebebi olarak da yoksulluk nafakası gösterilmektedir. Oysa kadına yönelik şiddet ya da kadın cinayetlerinin artışı ile nafaka arasında kanıtlanmış bir ilişki olmadığı gibi kadın cinayetlerinin kökeninde ataerkil zihniyet yatmaktadır. Kadına yönelik şiddetin, yoksulluğa düşen kadının geçimini sağlamak üzere yasalar çerçevesinde verilen nafakanın sonucu olduğu iddiası, konuyu saptırarak kamuoyunda nafaka ve kadın karşıtı algı yaratma çabasından başka bir şey değildir. Şiddet, herhangi bir istenmeyen duruma sonuç olarak gösterilip meşrulaştırılacak kadar masum bir eylem değildir. Nafakanın aksine şiddetin kendisi aile birliğini bozan bir sebeptir (Günindi Ersöz, 2011). Paylaşımlarda dile getirilen ve temelde toplumsal cinsiyeti hedef alan konular sadece bunlarla sınırlı da değildir.

Aile Kurumuna Yönelik Tehditler: LGBTİQ+, 6284 Sayılı Kanun, İstanbul Sözleşmesi, Medeni Kanun

Süresiz Nafaka Mağdurları Platformunda, belli bazı konuların, yoksulluk nafakası ile ilgisi olmadığı halde toplumsal cinsiyet karşıtlığına dayalı olarak sıklıkla dile getirildiği görülmüştür. Bunlardan ilki, LGBTİQ+ bireylerdir. Tweetlerde “sapkın” olarak nitelenen LGBTİQ+’lara, yine aile kurumu üzerinden karşı çıkılmaktadır: “*Son zamanlarda sapkınlıklar artıyor ve aile yapımız hedef alınıyor. İstanbul Sözleşmesi’ni kaldırmak yetmez, dayanak oluşturan tüm yasal düzenlemeler de iptal edilmeli.*” (@dailyislamist, 23 Haziran 2022). Türkiye’de LGBTİQ+ bireylerin çeşitli medya mecralarında, özellikle de İslamcı medyada “sapkın” olarak nitelenmesine sıkça rastlanmaktadır¹⁶. Dolayısıyla yukarıdaki tweette açıkça yazmamasına rağmen “sapkınlıklar artıyor” ifadesiyle LGBTİQ+ bireylerin kastedildiği açıktır. LGBTİQ+ karşıtı tweetlerde ailenin daima tehdit altında bir kurum olarak sunulmasının nedenini ise ailenin, ahlâk denetiminin en önemli siyasal söylemi olmasında aramak gerekir. Bu durum, İslamcıların aileyi, toplumsal düzenin devamını sağlayacak bir kurum olarak sürekli öne çıkarmasına neden olmakta (Yılmaz 2015: 100) aile kurumunun devamlılığının da Müslüman kimliğine uygun heteroseksüel bireylerle mümkün olabileceği öngörülmektedir. Dolayısıyla İslamcı bir hesap olan “@dailyislamist”in paylaşımını bu açıdan düşünmek yanlış olmayacaktır. Bu paylaşımı aynı zamanda homofobik

¹⁶ Bkz: Kaos GL 2017 Medya İzleme Raporu. <https://www.stgm.org.tr/sites/default/files/2020-09/kaos-gl-2017-medya-izleme-raporu.pdf> Erişim: 06.10.2022.

yaklaşımın bir örneği olarak okumak da mümkündür. Heteroseksüelliğin normal, bunun dışındaki cinsel yönelim ve kimliklerin anormal sayıldığı bir bakış açısından hareketle LGBTİQ+ bireyler anormal olarak kurumsallaştırılmakta ve “sapkın”, “bozucu”, “suçlu” gibi nitelermelerle marjinalleştirilmektedir (Altunpolat, 2017: 6). Bir başka kullanıcı da “*Lgbt’ye hoşgörülü olmak; İslâm’a, nesile, fıtrata, aileye, cinsiyete, ahlâka ve insânlık onuruna en büyük saygısızlık ve düşmanlıktır. #SapkinlığaDurDe*” (@ilmedair, 17 Haziran 2022) sözleriyle benzer yaklaşımı daha ileri bir seviyeye taşımaktadır. Burada yer alan “saygısızlık”, “düşmanlık” gibi kendisi düşmanlaştırıcı olan ifadeler baskı ve şiddeti de beraberinde getirme potansiyeline sahiptir. Zira paylaşımda görüldüğü gibi LGBTİQ+ bireylere hoşgörülü olmayı İslam’a düşmanlık olarak niteleyen kullanıcı, onları hedef göstermektedir. Bir başka kullanıcı ise LGBTİQ+ bireylere kanunen yasak getirilmesi gerektiğini savunmaktadır: “*LGBT psikolojik olarak hastalık, sosyolojik olarak sapkınlık, din ve inanç olarak da azgınlıktır. Sapkın, azgın ve hasta ruhlular, toplumumuzu ve nesillerimizi tehlikeye atmaktadır. Değer, inanç ve medeniyetimizi hiçe sayan ve nesli yok eden sapkın yapılar kanunen yasaklanmalıdır*” (@SemaYARAR_, 19 Haziran 2022).

Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu’nda etkileşimde bulunanlar, LGBTİQ+ bireyleri hedef göstermelerine paralel olarak milli duygulara da hitap etmekte, onların etkinlik ve örgütlerinin yabancı kurumlar tarafından desteklendiğini iddia ederek onlara karşı eylem çağrısı yapmaktadır. Bu bakış açısı, toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin milli değer ve kültürü hedef alan hayali “dış düşman” imgesi ile uyumludur: “*Eşcinsellik Sapkınlıktır! Sapkınlığa Geçit Yok!! Soros beslemesi LGBT örgütlerinin sapkınlığı normalleştirme planını bozmak için, 26 Haziran pazar günü Taksim Camii önünde olacağız.*” (@arabul_mesut, 22 Haziran 2022); “*Çanakkale’de yapılmak istenen onursuz yürüyüşe izin verilir ise “Çanakkale Geçilmez” sözü anlamını yitirir. #LGBTsapkınlıktır*” (@arabul_mesut, 9 Haziran 2022); “*Aile kurumuna duyulan güveni azaltma, toplumun ahlakını bozma amaçlı kurulan, bu amaçlara hizmet için milyonlarca dolar FON verilen Feminist ve LGBT dernekler kapatılmalı fikrini destekliyorsunuz?*” (@arabul_mesut 18 Haziran 2022); “*#LutKavmiOlmayacağız LGBT escinselligi normallestiriyorlar, ahlaksız yaşantıyı normallestiriyorlar bebek de olduğu gibi,nabız yokladılar, biri düğmeye basmış Turkiyede Ailelere,kültüre gelenek ve göreneklerimiz yok etmeye çalışıyor, Aile biterse devlet biter uyanın*” (@Arzu55351957, 10 Haziran 2022). Son örnekteki “biri düğmeye basmış” ifadesinin, “yabancı ülkelerin Türkiye üzerinde oyunları” olduğu yönünde bir algı yaratılmak üzere Türkiye’de son yıllarda sık sık kullanıldığı görülmektedir. Tweetteki ifadenin de benzer bir anlayışın ürünü olduğunu ifade etmek mümkündür. Zira nafakanın kaldırılması yönünde sık sık çağrı yapan platform kullanıcıları, “aile” kurumunun tehdit altında olduğunu iddia ederek “birileri” olarak ifade edilen bir “düşman” imgesi yaratmaktadır.

Feminist Manifesto: “İstanbul Sözleşmesi”

LGBTİQ+ bireyleri meşrulaştırdığı iddia edilen İstanbul Sözleşmesi de Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu’nda karşı çıkılan konulardan bir diğeridir ve sözleşmenin yürürlükten kaldırılmış olmasının toplumsal cinsiyet karşıtları için yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Zira sözleşme, şiddeti toplumsal cinsiyet ayrımcılığına dayandıran en temel metinlerden biridir. Bu konuda paylaşımlardan örnekler şöyledir: “*Boşanmayı teşvik eden, Evlilik Dışı ilişkiyi ve LGBT sapkınlığını normalleştiren İstanbul Sözleşmesi ülkenin başına tekrar bela edilmek isteniyor.*” (@arabul_mesut, 5 Mayıs 2022). “*Fıtrata, aile yapımıza, toplumsal değerlerimize büyük zararlar veren İstanbul Sözleşmesinin bıraktığı tahribatın onarılması on yıllar alacaktır. Yeni tahribatlara mahal vermemek için alınan kararın arkasında durmalıdır.*” (@SemaYARAR_, 23 Haziran 2022).

“*İçimizdeki feministler ve LGBTİ sevicileri İstanbul Sözleşmesi’ni ve uzantı yasası 6284 sayılı yasayı anlamıyor veya anlamak istemiyor. Halen “Kadın hakları” ve/veya “Kadına şiddeti önleyen sözleşme” olduğunu zannediyorlar. Hâlbuki sözleşmenin asıl hedefi, LGBTİ bireylerini meşrulaştırmak ve sınırsız cinsel özgürlüğü sağlamaktır. (...) İstanbul Sözleşmesi, 3. dalga feminist ideolojinin manifestosudur.*” (@mkulunk, 23 Temmuz 2022). “*Ailenin, ahlakın yıkılmasına yol açan bütün kanunlarla birlikte İstanbul sözleşmesine de karşıyız. Fatih’in fethettiği İstanbul’a bu sözleşme yakışmamaktadır. İstanbul Sözleşmesi’ne karşı durmak, vatan nöbetidir!*” (@M_Boynukalin, 14 Mayıs 2022).

Yukarıdaki paylaşımda aile ve vatan arasında kurulan bağ, kahramanlık ideolojisi üzerinden İstanbul’u fetheden Fatih Sultan Mehmet’e atıfla dile getirilmektedir. Böylece İstanbul Sözleşmesi’nin Batılı ülkelerin dayatması olduğu (Keleş ve Onay Çöker, 2021: 390) yönündeki düşünceyle İstanbul’un, fetihten bu yana “Müslüman Türk yurdu” oluşu arasındaki tezatlık vurgulanmaktadır. Burada, milliyetçilik, vatan savunması ve aile, toplumsal cinsiyet karşıtlığında pekiştirici unsurlar olarak belirmektedir.

Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu’nun, İstanbul Sözleşmesi ile ilgili paylaşımlarında toplumsal cinsiyet eşitliği karşıtı tutumun yanında doğrudan bireylerin hedef alındığı da görülmektedir: “*Millî iradeye aykırı mütalaasıyla İstanbul Sözleşmesi paçavrasını savunan Danıştay savcısı istifa etmiyorsa görevden alınmalıdır! #Feminist_ElmasMucukgil_İstifa*” (@CemKANIBİR, 5 Mayıs 2022). Görevi kanuna aykırı bir uygulamayı ya da durumu tespit ettikten sonra gerekli soruşturmayı yapmak olan savcının bu görevi gereği yaptığı işi, kendince yanlış bulan kullanıcı, savcının görevden alınması gerektiğini iddia etmektedir. Bir başka örnekte de bilgi ve farkındalık eksikliğinden kaynaklı olduğu düşünülen yanlış bir yorumla İstanbul Sözleşmesi eleştirilmektedir: “*Danıştay, İstanbul Sözleşmesi nin feshine yönelik iptal istemi*

reddetmiştir. Çok yerinde doğru bir karardır. Bir kadın olarak "istanbul sözleşmesi" ve "kadın beyanı esastır" gibi şeylere karşıyım. Eşitlik istiyorsak kanun önünde ayrıcalık talep etmemeliyiz." (@dygnsrn, 19 Temmuz 2022). Toplumsal cinsiyet eşitliğinde temellenen kanunları ayrımcı uygulamalar; bu kanunları savunmayı da ayrıcalık talebi olarak tanımlayan kullanıcının, toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığına ilişkin bilgi ve farkındalığının olmadığı görülmektedir.

6284 Sayılı Kanun “Zinayı Suç Olmaktan Çıkardı”

Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu’nda, kadınlar ve toplumsal cinsiyet eşitliği açısından önemli olan 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun da ailenin dağılmasının sebebi olarak gösterilmekte, kötü niteliklemlerle anılmaktadır: *“Aile yapımızın temelinde konulan dinamit niteliğindeki 6284 Sayılı Kanun, Süresiz Nafaka gibi yanlış uygulamalara da bir an evvel son verilmelidir.”* (@ErbakanFatih, 20 Temmuz 2022); *“Kadın tapınmacısı, erkek soykırımcısı 6284 sayılı iftira ve fuhuş kanunu iptal edilmelidir!”* (@CemKANIBiR, 6 Mayıs 2022); *“Aile yapısının değerini yok sayan 6284 sayılı kanun zinayı suç olmaktan çıkardığını unutmayalım. (...) İstanbul sözleşmesi gibi 6284 de acilen iptal edilmesi gerekmektedir.”* (@melihguuner, 11 Temmuz 2022); *“6284 sayılı kanun bir cinayettir.”* (@huzurveren, 25 Haziran 2022).

Yukarıdaki paylaşımlarda, temelde toplumsal cinsiyet eşitliğine karşı bir tutum belirir ve paylaşımların yoksulluk nafakası ile ilgisi bulunmazken benzer başka paylaşımlarda da 6284 Sayılı Kanun üzerinden yine kadınlara karşı önyargılı bir tutum izlendiği görülmektedir. Örneğin bir kullanıcı şöyle söylemektedir: *“Erkeğe zulüm var ülkemizde,6284 kanunu silah olarak veriyorlar kadınlara, kötü niyetli kadınlar gayet güzel kullanıyor,beyan yeter çünkü delile gerek yok,sonradan siddet niye bitmiyor diyorsunuz,bilinçli yapıyorsunuz,kadın erkek çatışması olsun istiyorsunuz.”* (@Arzu55351957, 23 Haziran 2022).

Tweet sahibi, cinsel şiddet suçlarında yeterli delil bulunamadığı takdirde mağdur kadının beyanın delil kabul edilmesini eleştirmekte ve bu uygulamanın şiddete sebep olduğunu iddia ederek cinsel şiddet suçunda sorumluluğu kadına yüklemektedir. 6284 Sayılı Kanun’un tam olarak uygulanmaması nedeniyle kadına yönelik şiddet artmaktayken Kanununun 30. maddesinin 3. fıkrasında konuyla ilgili olarak *“Koruyucu tedbir kararı verilebilmesi için, şiddetin uygulandığı hususunda delil veya belge aranmaz. Önleyici tedbir kararı, geciktirilmeksizin verilir. Kararın verilmesi, Kanunun amacını gerçekleştirmeyi tehlikeye sokabilecek şekilde geciktirilemez.”* ifadeleri yer almaktadır. Bu maddede amaç şiddete uğramış bireyin daha fazla mağduriyet yaşamamasını önlemektir. Fakat erkek odaklı bir yaklaşım sergileyen tweet sahibi, cinsel şiddetin çoğunlukla gizli yani şahitsiz ortamlarda gerçekleştiğini göz ardı etmektedir. 6284 Sayılı

Kanun’un kadına yönelik şiddetin sebebi olduğu yönündeki diğer paylaşımlarda da dayanaksız iddialar sürmektedir: “*Nafaka, 6284, tek taraflı velayet, uzun süren boşanma davası sebep şiddet sonuçtur.*” (@arabul_mesut, 20 Haziran 2022).

“Kadın, boşanma davası açar. 6282 ile erkeği uzaklaştırıp sokağa atar. Kadın ortak eve zinacısını alır. Mutlu mesut yaşarlar. Erkek, evinden, çocuğundan olur. Nafaka ile bu mutluluğa! sponsor da olur. Erkek cinnetle deli olur, kadın ölü olur. Türk erkeği, öfkesini yenen gerçek pehlivan ! Son 10 yılda başına, aniden boşanma ve uzaklaştırma zulümleri gelen 4 milyondan fazla erkek, cinnet geçirip 4 milyon cinayet işlemedi. 3 bin kadarı katil oldu. Bunların %86sı sabıkasızdı. Cinnet sebebi, cinsiyetçi cinnet kanunları. (@AileHakimin, 17 Mayıs 2022).

Kadının erkeğe göre fiziksel olarak güçsüz olmasından ve korunmaya ihtiyacı olduğu yönündeki (Özbey, 2012: 38) ataerkil anlayıştan kaynaklanan kadına yönelik şiddet çok yönlü tartışılması gereken bir sorundur. Şiddeti önleme amaçlı oluşturulan bir kanunun iddia edildiği gibi şiddete sebebiyet vermesi zor görünmektedir.

Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu’nun toplumsal cinsiyet karşıtı içeriklerinde Medeni Kanun, erkekleri mağdur eden ve yuva yıkan bir kanun olarak yer almaktadır: “*Sakin evlenmeyin. Yasal düzenleme olmadan Ey Türk Erkeği. Davalarda haklıda çıksanız SÜRESİZ NAFKA ÖDERSİNİZ BOŞANAMAZSINIZ. Medeni kanun ile evinizden olursunuz.*” (@snmplatformu, 23 Haziran 2022); “*Bu ülkede MedeniKanun revizyon edilecek. Tüm feministlere HodriMeydan Nafakaya Hakkaniyetli süre getirilecek.*” (@snmplatformu, 25 Haziran 2022); “*Aileyi önceleyen politika belirlenmiyor Milli ve Yerli Medeni Kanun yok Süresiz Nafaka ve 6284 sy yürürlükte #LGBT ve #Feminist örgütler ajan provokatör ilan edilmedi.*” (@arabul_mesut, 29 Haziran 2022); “*#ÇıksınArtıkBuYasa varken #evlenmeyin İsviçreden tercümesi bile yanlış edilerek başımıza bela edilmiş Medeni Kanun.*” (@snmplatformu, 7 Ağustos 2022).

Tweetlerde yine kadınlara ve kadın örgütlerine karşı meydan okuyan, onları hedef gösteren söylemler söz konusudur. Bu ifadelerin, iddia edildiği gibi “mağduriyet”in yarattığı “hak arama” çabasından kaynaklanmadığı, kadınların ve onların toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesinin hedef alındığı açıktır. Burada kadın karşıtı bir tutumun, söylemlerin ana nedeni olarak öne çıktığı görülmektedir. Bununla birlikte Medeni Kanun’un “yerli ve milli” olmayışına yapılan vurgu da dikkat çekicidir. Bu söylemler, iktidar partisinin “yerli ve milli” söylemiyle paralellik içindedir. Bu yolla iktidar üzerinde bir etki yaratılmaya ya da baskı oluşturulmaya çalışıldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

İkili Karşıtlıklar Çerçevesinde Düşmanlaştırılan Kadın

Nafaka mağduru olduğunu iddia eden ve onlara destek veren kişilerin, konuya dair kamuoyu oluşturmak üzere bir araya geldikleri bir platformda nafaka konusuna eğilmek yerine kadın karşıtı söylemler üzerinden hareket ettikleri görülmektedir. Kadınlarla erkeklerin ikili karşıtlıklar çerçevesinde konumlandırıldığı çok sayıdaki örnekte, kadınlar, “aldatan”, “aileyi yıkan”, “intikam peşinde koşan”, “erkeğin parasına göz diken” taraf olarak tanımlanırken erkekler de kurbanlaştırılmaktadır. Kadınlar için gerçekliği sorgulanmaya muhtaç çeşitli iddiaların yer aldığı bu tweetlerde, toplumsal cinsiyet eşitliği karşıtı ve “kadın düşmanı” bir tutum sergilendiğini söylemek yanlış olmayacaktır: “21 yıllık evli ve 3 çocuğu olduğunu sanan Necdet Ç. üç çocuğunun da kendisinden olmadığını öğreniyor ve boşanmak istiyor. Boşanma davasına bakan hakim ne mi yapıyor, evli olduğu erkeği aldatan kadın lehine nafakaya hükmediyor” (@arabul_mesut, 9 Mayıs 2022). “Hemcinslerime Sesleniyorum; #SüresizNafakaZulümdür #SüresizNafakaHaramdır #SüresizNafakaVebaldir Kendi İsteğiniz İle Boşandığınız, Gözden Çıkardığınız, Sevgiliniz Uğruna Terk Ettiğiniz Eski Eşlerinizden Gururunuz Varsa Nafaka Almazsınız Adamların Cebine Göz Dikmezsiniz.” (@aysegulesit01, 24 Mayıs 2022); “Boşandığın adamdan nafaka istenir mi? Hiç mi gurur yok sizde’ İhanetlere nafaka ile ödülendirilen sistemin sonuna kadar karşıyındayım. #SüresizNafakaZulümdür” (@aysegulesit01, 2 Haziran 2022).

Tweetlerde yer alan iddiaların dayanağı belli olmadığı gibi bu tweetlerde genellemelere gidilerek nafaka alan kadınların, “ihamet eden” kadınlar olduğu iddia edilmektedir. Oysa Medeni Kanun’a göre (Madde 166) ihamet, boşanmada ağır kusur sayıldığı için ihamet eden tarafın nafaka alabilmesi hukuken mümkün gözükmemektedir. Zira nafaka, boşanmakla yoksulluğa düşecek tarafa, kusursuz ya da daha az kusurlu olmak şartıyla verilebilmektedir. Bu paylaşımlarda kadınların nafaka almasına, ahlaki değer yargıları üzerinden karşı çıkılmaya ve nafaka alan kadınların ahlaksız olduğu yönünde bir algı yaratılmaya çalışıldığı görülmektedir. Ahlak çoğunlukla cinsel ahlakla, cinsel ahlak da ayrımcı bir biçimde kadın bedeni ve namusu ile ilişkilendirildiği için nafaka alan kadınların “aldatan” kadınlar olduğu iması ile onların sözde “ahlaksız” oluşuna vurgu yapılmak istenmektedir. Onun ötesinde nafakayı sadece kadınlar alıyormuşçasına konunun kadınlar üzerinden tartışıldığı görülmektedir. Oysa yoksulluğa düşen erkek olduğu takdirde erkekler de nafaka alabilmektedir. Dolayısıyla nafaka açısından temel bağlamın “yoksulluk” olması gerektiği ifade edilmelidir.

Buna karşın erkeklerin kurbanlaştırıldığı örneklerden birinde yine kadın düşmanı bir yaklaşımla şöyle söylenmektedir:

“Eşlerini dolandırıp kaçanlar asılsız darp raporu alıp boşanma davası açıp erkeği soymaya çalışanlar tiktakta boşanma aşamasındayken bile her türlü şovu yapanlar ve buna rağmen mahkemelerde haksızca muamele gören erkeklere yazık yazık hepsi vatan evladı insan.” (@ayseesit2737, 8 Ocak 2023). Kadınlara yönelik gerçekliği kanıtlanmamış birtakım ithamlar üzerinden ve “yazık yazık hepsi vatan evladı” ifadesiyle durum dramatize edilmektedir.

Kurbanlaştırma, dramatize etme ve kutuplaşmayla birlikte büyük ölçüde iç dış grupların biz-onlar ikili çifti tarafından düzenlenmektedir (van Dijk, 2003: 107). Örnekte de nafaka alan kadınlarla nafaka veren erkekler arasında bir kutuplaşma yaratılmak suretiyle erkekler kurbanlaştırılarak mağdur algısı yaratılmaktadır. Bununla birlikte kullanıcının kadın olması da dikkate değer bir durumdur. Bu açıdan kadınlık ve erkekliğin kuruluş biçimleri arasındaki farka gönderme yapmak mümkündür. Erkekliği, kadınlığa mesafe belirlerken kadınlığı, diğer kadınlarla aradaki fark belirlemektedir. Yani “kadın” olmayan olarak kurgulanan erkekliğin aksine kadınlık, “iffetsiz ya da bedensel olmayan” olarak kurgulanmaktadır (Bora, 2012: 47). Bu açıdan, tweet sahibi kadın kullanıcının nafaka alan kadınlara karşı tutumunu benzer bir anlayışın ürünü olarak değerlendirmek mümkündür. Yine aynı kullanıcının, hiç yeri olmadığı halde kadınların kıyafetleri ile ilgili yaptığı paylaşım da aynı tutuma bir başka örnek olarak gösterilebilir: “*Sapıklık Sadece erkeklere ait değildir sokakta yatak odası kıyafetiyle gezen vücudunu teşhir eden her kadında birer sapıktır Netttt*” (@aysegulesit01, 26 Ağustos 2022). Yoksulluk nafakası ile ilgisi bulunmayan bu paylaşımın da “öteki” ya da “iffetsiz” kadını ima ettiği anlaşılmaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yarattığı kadın yoksulluğunun bir sonucu olarak kadınlara verilen yoksulluk nafakasının, bir gelir elde etme yolu olduğunu iddia eden paylaşımlar da platform sayfasında yer almakta, nafaka alan kadınlar yine suçlanmaktadır: “*Evlenip boşanayım, nasıl olsa ömür boyu #Nafaka alma hakkım var, kimseye muhtaç olmadan rahat rahat yaşarım. Bir çok aile de kızlarının bu amaçla evlenmek isteyişine karşı çıkmıyor.*” (@arabul_mesut, 25 Mayıs 2022). “*Yeni geçim (!) şekli. Evlen, boşan, adam ömürboyu nafaka ödesin,erken emeklilik gibi, işe de girme çalışma, başka da evlenme, rahatça yaşa. El insaf! (Sadece duyarlıyım. 2.eş falan da değilim. mağdur Erkeklerin yanındayım. Kusura bakmayın)*” (@yelkovan_gonca, 24 Mayıs 2022).

Son örnekte paylaşımı yapan kullanıcının “duyarlı olmak”la “cinsiyetçilik”i birbirine karıştırdığı görülmektedir. Bununla birlikte iki örnekte de kişiler, “nafaka alabilmek için evlenmek” şeklinde bir gelir biçimi olduğunu iddia etmekte, birçok kadın için zorlu bir süreç olan boşanmayı hafife almaktadır. Eski eşe bağımlı hale gelmek, kadınların tercihi olabilecek kadar arzulanır bir durum değildir. Fakat tweeti paylaşan kişiler, toplumsal gerçekleri göz ardı etmekte ve ataerkil

sistemi sorgulamak yerine genellemelere giderek “iddianın daha genel olarak uygulanabilir” (van Dijk, 2003: 90-91) olduğu kanısı uyandırmaya çalışmaktadır. Bir başka tweette de bir kullanıcı şöyle söylemektedir: *“Biz Devlet olarak 35-40 yıldır "Gizli Nüfus Planlaması" yapıyoruz zaten. Uzun süren boşanamama davaları, Medeni Kanun, Süresiz Nafaka, Velayet Sömürüsü, zina serbestisi, Pozitif Kancıklık, İstanbul Sözleşmesi, 6284, Lanzarote LGBT serbestisi... Döllemeyi kökten kestik...”* (@AileHakimin, 26 Mayıs 2022).

Kadın ve çocukları korumayı hedefleyen her kanuna karşı çıktığı görülen tweet sahibinin dikkati çeken ifadesi “pozitif kancıklık”tır. Aşağılama amaçlı kullanıldığı düşünülen “kancık”, “hayvanlarda dişi” ya da “dönek, güvenilmez” (TDK Sözlük, 2022) anlamlarına gelmektedir. Tweetin bağlamı dikkate alındığında kelimenin ilk anlamıyla kullanıldığı tahmin edilebilir. Türkiye’de insanları aşağılamak üzere hayvanlara benzetme çok yaygın bir davranıştır. Bu ise açıkça türçülüktür. Türçülük, bir kişinin kendi biyolojik türünün çıkarları lehine diğer biyolojik türlere karşı önyargılı ya da yanlı davranması anlamına gelmektedir (Alan Sümer, 2019: 20). Kadını da bir insan, bir canlı olarak değerli, eşit ya da hak sahibi görmeyen bu bakış açısının onu hayvanla bir tutarak aşağıladığını düşünmesi ise şaşırtıcı değildir. Zira bir başka örnekte *“İyi incelenirse #LGBTdayatması , @morcativakfi #HayvanKoruma dernekleri gibi yapılar aynı yerden nemalanmaktadır. Hiç biri toplumun yararına çalışmadı bu zamana kadar. #MedeniKanun ile #SüresizNafaka #Boşanamama Hep bu yapıların eseridir.”* (@snmplatformu, 18 Eylül 2022) sözleriyle “erkek” dışında bütün canlılar; hayvanlar, kadınlar, LGBTİQ+ bireyler ve onların haklarını savunan kurumlar ötekileştirilmektedir. Zira bugün toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler, farklı örgüt, kurum ya da düşünceden kişileri de harekete geçirebilen bir potansiyele sahip ve ezilen, ötekileştirilen, hakkı yenen her canlının karşıtı durumdadır. Bu doğrultuda kadına yönelik şiddetle mücadele derneklerinden biri olan Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu da bir başka tweetin hedefidir: *“Elif Ada babası tarafından öldürüldü yalanıyla masum bir insana iftira atarak cezaevine girmesine ve cezaevinde intihar etmesine sebep olan ‘Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu’ ölüme sebebiyet verme suçuyla yargılanmalı.”* (@arabul_mesut, 4 Haziran 2022).

Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu hesabında kadınları ötekileştirici yaklaşım açısından İslamcı kadın yazar Sema Maraşlı’nın tweetleri de dikkate değerdir. Platform tarafından retweet edilen paylaşımda Maraşlı, nafaka sorununa eğilmek yerine kendisini eleştiren kadınlarla ilgili şöyle söylemektedir: *“Ben kadın düşmanıymışım! Bir de kadına benzeseler bari. Erkekimsi kekolar... Feministler Akit TV yi basmıştı ben programa çıkacağım diye.”* (@Semamarasli, 31 Temmuz 2022). Tweet sahibinin bakış açısı ataerkil değerlerle yüklüdür ve paylaşımdaki “Kadına benzeseler bari. Erkekimsi kekolar” ifadeleri “kadın gibi kadın”ın nasıl olması “gerektiğini”

düşündürmektedir. Zira Berktaş’a atıfla kadınların nasıl olmaları ya da olmamaları gerektiğine erkekler karar vermekte ve onları kalıp yargıların içine hapsedmektedir. Bu kalıp yargılar ise kadınları tek bir kategoriye sokmakta, bu kategori birtakım sabit klişelerden oluşmaktadır. Bu çerçevede kadınlar şeytan-melek, namuslu-namussuz ya da isyankâr feminist-haddini bilen gerçek kadın olarak ikili karşıtlıklar çerçevesinde nesneleştirilmektedir (1998: 152-156). İşte tweet sahibinin de benzer bir ataerkil düşünceden hareket ettiği görülmektedir. Paylaşımındaki kadınlar “haddini bilen gerçek kadın”ın karşısında “asi feministler” olarak ötekileştirilmekte, belki de aşağılanmaktadır. Çünkü tweet sahibinin düşünce yapısına da egemen olan eril zihniyet açısından kadınların asiliği erkek egemen düzene ve o düzenin değerlerine bir tehdittir.

Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu’ndaki paylaşımlarda münferit olaylar, sürekli tekrar eden, yerleşik ahlaki eksiklikler olarak gösterilmekte ve bütün kadınlara mal edilmektedir. Bu çerçevede, kimi üçüncü sayfa haberleriyle ilgili olaylar tweetlerde paylaşılırken çeşitli hikâyeler ve kurgu videolarla da kadınların sürekli istekte bulunan, bu nedenle huzursuzluk çıkararak, aile düzenini bozan kişiler olduğu yönünde algı yaratılmaya çalışıldığı görülmektedir. Boşandığı eşi ve onun ailesi tarafından nafaka sebebiyle dövüldüğü iddia edilen erkeğin¹⁷, eşini aldatıp aldattığı kişiden çocuk sahibi olduğu¹⁸ ya da seks işçiliği yaptığı iddia edilen kadının¹⁹ haberi birçok kez platform hesabında paylaşılarak aslında böyle durumlar çok yaygınmış gibi bir imaj çizildiği ve kadınların düşmanlaştırıldığı görülmektedir. Paylaşımlarda nedenler ya da sistem sorgulanmamakta kadınlar, daima suçlu, ahlaksız ya da kötü olarak gösterilmektedir²⁰. Bununla birlikte toplumsal gerçeklikten uzak tweetlerin varlığı da dikkat çekicidir. Birkaç örnek şöyledir: “Partilerde Kadın Kolları var.. Erkek Kolları var mı?” (@sarseven, 14 Temmuz 2022), “Eğer Türkiye’de yaşıyorsanız yasalar ve @TCYargıtay kesinlikle feminist olduğu için sizi evi ile ilgilenmedi, sesini yükseltti, doğum gününü unuttu gibi gerekçelerle boşayıp yüksek tazminata mahkum eder.” (@Mustafa43274636, 27 Temmuz 2022). “...Feminist düzenin ortadan kaldırmak istediği bir kurumdur aile.” (@arabul_mesut, 25 Mayıs 2022); “Feminist dernekler kapatılmadan #AileOlmakZor.” (@umit_sungu_, 4 Ekim 2022). Yukarıdaki paylaşımlarda siyasi partilerdeki kadın kolları sorgulanmakta, yasaların feminist bakış açısına sahip olduğu, feminizmin de aile kurumunu ortadan kaldırmak istediği gibi abartılı iddialara yer verilmektedir. Abartma, anlamın niteliğini artırmayı sağlayan bir söz oyunudur (van Dijk 2003: 93). Yukarıdaki tweetlerde de

¹⁷ Bkz. <https://twitter.com/mynet/status/1567860648649920512>

¹⁸ Bkz. https://twitter.com/arabul_mesut/status/1523769536494768128

¹⁹ Bkz. <https://twitter.com/AhmetHakanakc1/status/1575850032787755008>

²⁰ Örnekler için bkz. <https://twitter.com/snmplatformu/status/1529767602004066304>, <https://twitter.com/cnneraslan/status/1570892029168857089?cxt=HHwWgsDRscj-9swrAAAA>, https://twitter.com/arabul_mesut/status/1542217394294333440, <https://twitter.com/AhmetHakanakc1/status/1575850032787755008>

gerçek olamayacak derecede abartılı yorumlara yer verildiği zaten erkek egemen bir yapıda erkeklere ait özel birimlerin olmayışının sorgulandığı ya da olumsuz ötekini sunma stratejisiyle feminizmin “aile düşmanı” olduğunun iddia edildiği görülmektedir. Oysa feminizm herhangi bir kuruma zarar vermeyi değil kadınların hak arama mücadelesini amaç edinen bir harekettir. Bu nedenle kadını ezen ya da sömüren her uygulama ve kurumu teorik olarak sorgulamakta ve eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasını talep etmektedir.

Sonuç

Bugün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de toplumsal cinsiyet ve kadın haklarına karşı yükselen bir hareketin varlığından ve bu çerçevede kadın haklarının tehdit altında olduğundan söz etmek mümkündür. Zira Türkiye’de şiddeti, toplumsal cinsiyet ayrımcılığına dayandıran İstanbul Sözleşmesi’nin yürürlükten kaldırılmasının ardından toplumsal cinsiyet karşıtlığı, 6284 Sayılı Kanun, Medeni Kanun, LGBTİQ+ hakları gibi konular çerçevesinde sürmekte, kimi çevrelerin, kadın erkek eşitliğine karşı muhalefeti de artarak devam etmektedir. Bu süreçte aile öncelikli kurum olarak öne çıkarılırken kadınlar, kadınlarla ilgili kurumlar ve kadın hareketini ifade eden düşünce akımları da düşmanlaştırılmakta ya da hedef gösterilmektedir.

Toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler açısından çalışma kapsamında örneklem olarak belirlenen Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu’nun Twitter hesabında yapılan paylaşımlar dikkate alındığında kadın ve eşitlik karşıtı, cinsiyetçi ve homofobik söylemlerin öne çıktığı görülmekte, bu durum itibarıyla platform, toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin bir örneğini sergilemiş olmaktadır. Bu çerçevede platform hesabında erkeklerin nafaka mağduru olduğu iddiasını ortaya çıkaracak kanıtı dayalı sağlam argümanlara yer verilmediği, bunun yerine kadınlara, kadın erkek eşitliğini temel alan yasalara ve toplumun hassas kesimlerine karşı düşmanca, ayrımcı, ötekileştirici söylemler üretmek yoluyla bir “mağduriyet algısı” yaratılmaya çalışıldığı tespit edilmiştir. Gerçekliği şüpheli birtakım tekil olaylar, devamlılık gösteren ahlaki eksiklikler olarak nitelenmekte ve buradan kadınlara yönelik olumsuz genellemelere ve yargılara varıldığı görülmektedir. Bu durumun nafaka veren erkeklerle ilgili olarak dile getirilen “mağdur” nitelmesini sorunlu hale getirerek inandırıcı olmaktan uzaklaştırdığını; dolayısıyla yoksulluk nafakasının süresiz ya da sadece kadınların talep edebildiği ve erkekleri mağdur eden bir hak olduğu iddialarının gerçeği yansıtmadığını söylemek mümkündür. Platform hesabındaki söylemlerden anlaşılmaktadır ki; sözde mağduriyet iddiası, anlatılmak ve gerekçeleri sunulmak yerine kadınları düşmanlaştırmak yoluyla bir muhalefet yürütülmekte ve toplumsal cinsiyet eşitliğine karşı hareket edilmektedir. Öte yandan toplumsal cinsiyet ve kadın haklarına yönelik gelişen bu karşıtlığın, kadınların hem kendileri hem de toplumun ezilen kesimleri, çevre sorunları

ve hayvan hakları gibi birçok alanda karşı mücadeleyi beraberinde getirme potansiyelini taşıdığını da söylemek gerekmektedir. Bu mücadele kadınların geleceği ve demokratik bir toplumun egemen kılınması açısından oldukça önemlidir. Fakat bunun kadar önemli bir unsur da kadın ve toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin ve bunların söylemlerinin görünür kılınmasıdır. Zira toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler sadece toplumsal cinsiyet kavramına değil toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının tamamına saldırmaktadır. Dolayısıyla bu karşı hareket ve söylemler görünür kılındığında, toplumda farkındalık oluşturmak için bir kapı aralanmış olacak ve bunlarla mücadele kolaylaşacaktır. İşte bu çalışma, bu amaçla alana küçük bir katkı sunduğunu ve kadınların mücadele alanlarından biri haline gelen "yoksulluk nafakası"na karşı çıkışların, aslında toplumsal cinsiyet karşıtlığından nasıl beslendiğini ortaya koyduğunu ummaktadır.

Son olarak hatırlatmakta fayda vardır: Sosyal devlet anlayışının egemen olduğu ve bu çerçevede kadınların sosyal haklarının güvence altına alındığı bir devlet yapılanması olmadan yani aslında ayrımcılığın olmadığı bir toplumsal örgütlenme olmadan nafakayı tartışmak yersiz, nafakaya bakış açısı da yanlış olacaktır. Dolayısıyla bu konuda devlet ve sivil toplum örgütlerinin önemi büyük, bireysel çabalar çok kıymetlidir.

Kaynakça

- Akçabay, F. C. (2019). Yoksulluk Nafakası Araştırması (Sosyo-Hukuki Bir İnceleme). Ankara: Şen Matbaa.
- Akipek Öcal, Ş. (2020). Hukukumuzda Yoksulluk Nafakası. İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi Özel Yayını, 14-21.
- Alan Sümer, B. (2019). Hayvan Etiğine Yönelik Felsefi Yaklaşımlar, Z. Karacagil ve A. O. Tiro (Der.), Current Debates on Social Sciences 2 içinde (19-27). Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Altunpolat, R. (2017). LGBTİ'lere Yönelik Ayrımcılığı Tarihsel ve Politik Temelde Kavramak. TTB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi 17, (64), 2-14.
- Atay, H. (2017). Kürtaj yasasının arkeolojisi: Türkiye'de kürtaj düzenlemeleri, edimleri, kısıtları ve mücadele alanları. Fe Dergi, 9(2), 1-16.
- Berktaş, F. (1998). Kadın Olmak Yaşamak Yazmak. İstanbul: Pencere Yayınları.
- Bora, A. (2012). Kadınların Sınıfı. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bozkurt, F. D. (2021). Yoksulluk Nafakasını İnsan Hakları ve Toplumsal Ekseninde Yeniden Düşünmek. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, (12)2, 566-584.

- Buvinic, M. (1997). Women in Poverty: A New Global Underclass, *Foreign Policy*, 108, 38-53.
- Çoban Keneş, H. (2016). Metaforun Ayrımcı Hegemonyanın İnşasındaki Rolü: Suriyelilerin Haberleştirilmesinde Metafor Kullanımı. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, (15)2, 253-280.
- Doğanay, Ü. (2018). Ayrımcı Söylemlerle Mücadele İçin “Satır Aralarını” Okumak. *Uluslararası Ayrımcılık Konferansı Bildiri Kitabı içinde (107-117)*. İstanbul: Eşit Haklar İzleme Derneği.
- Durna, T. ve Kubilay, Ç. (2010). Söylem Kuramları ve Eleştirel Söylem Çözümlemeleri, T. Durna (Der.), *Medyadan Söylemler içinde (47-82)*. İstanbul: Libra Kitap.
- Ecevit, Y. (2020, 13 Şubat). Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu İlişki Nasıl Çalışır?, Erişim Adresi: <https://kadinsavunmasi.org/toplumsal-cinsiyetle-yoksulluk-iliskisi-nasil-kurulabilir-bu-iliski-nasil-calisilabilir-yildiz-ecevit/>.
- Eroğlu, Ş. (2020). Yoksulluk Nafakasında Yeni Yasal Düzenlemeye İhtiyaç Yoktur. İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi Özel Yayını, 6-9.
- Gülbahar, H. Kadına Karşı Ekonomik Şiddet Bağlamında Nafaka Meselesi ve Diğer Bazı Hususlardaki Tartışmalar. Eşitlik İçin Kadın Platformu Medeni Yasa ve Nafaka Raporlar/Araştırmalar”. Erişim Adresi: <https://esikplatform.net/kategori/nafaka-raporlar-arastirmalar/>.
- Günindi Ersöz, A. (2011). Türkiye’de Boşanma Olgusu ve Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 249-264.
- İnal, A. (1996). *Haber Okumak*. İstanbul: Temuçin Yayınları.
- Keleş, D. ve Onay Çöker, D. (2021). İslamcı Basında İstanbul Sözleşmesi Karşıtlığının İzlekleri: Milli Gazete Örneği. *Kültür ve İletişim*, 24(48), 372-405.
- Kocabay-Şener, N., Çoban-Keneş, H., Çelik, B. ve Fahrioğlu-Akın, F. (2022). Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Şeytanlaştırılması: İstanbul Sözleşmesi Karşıtlığı ve Medya. *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Dayanışma Ağı (AĞ-DA)*. Erişim Adresi: <https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/handle/1/2062>.
- KONDA Yoksulluk Nafakası Dosyası, (2020). Erişim Adresi: https://esikplatform.net/s/2547/i/Konda_Nafakasi_Arastirmasi.pdf.
- Kuhar, R. and Paternotte, D. (2017). *Anti-Gender Campaigns in Europe Mobilizing Against Equality*, London: Rowman&Littlefield International Ltd.

Kümbetoğlu, B. (2015). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Moroğlu, N. (2020). *Yoksulluk Nafakası Tartışmaları*. İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi Özel Yayını, 10-13.

Oğuz, M. C. (2008). *Söylem Analizi*. *Sosyoloji Notları*, 5, 52-57.

Özbey, O. (2012). *Kadına Yönelik Şiddet-Şiddetin Temelleri*. *Hukuk Gündemi*, 1, 37-39.

Özkazanç, A. (2020). *Bir Musibet Yeni Türkiye’de Erillik, Şiddet ve Feminist Siyaset*. Ankara: Dipnot Yayınları.

Resmi Gazete. (2012). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/05/20040522.htm#1>.

Sallan Gül, S. ve Kahya Nizam, Ö. (2021). *Sosyal Bilimlerde İçerik ve Söylem Analizi*. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 42(1), 181-198.

Sancar, S. (2014). *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti*. İstanbul: İletişim Yayınları.

TÜİK İstatistikleri. (2022). Erişim Adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yoksulluk-ve-Yasam-Kosullari-Istatistikleri-2022-49746>.

TDK Sözlük. Erişim Adresi: <https://sozluk.gov.tr/>.

Toksöz, G. (2007). *İşgücü Piyasasının Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Analizi ve Bölgeler Arası Dengesizlikler*. *Çalışma ve Toplum*, 4(15), 57-79.

Türk Medeni Kanunu. (2001). Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4721.pdf>.

Ünlütürk Ulutaş, Ç. (2009). *Yoksulluğun Kadınlaşması ve Görünmeyen Emek*. *Çalışma ve Toplum* (2)21, 25-40.

van Dijk, T. A. (2003). *Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım*, B. Çoban ve Z. Özarslan (Der.), *Söylem ve İdeoloji: Mitoloji, Din, İdeoloji içinde* (13-112), İstanbul: Su Yayınları.

van Dijk, T. A. (2000). *Ideology and Discourse A Multidiciplinary Introduction*, Open University.

Yılmaz, Z. (2015). *Dişil Dindarlık*. İstanbul: İletişim Yayınları.

6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun. 2012.